

Snacka om brott – en podd från Brå

Förebygga brott i utsatta områden (1 december 2015)

Medverkande: Daniel Vesterhav och Karin Svanberg, enhetschefer Brå. Ulf Merlander, polis i Region Väst.

Programledare: Johannes Rosenberg

[Ljudklipp]: *Röst 1: Dagen Eko, kvart i fem. Mängder av anhållna efter skottlossningen i Malmö.*

Röst 2: Krismöte i Göteborg efter ytterligare två skjutningar idag.

Röst 3: Förra veckan inträffade två mindre explosioner utanför Rosengårds polisstation.

Röst 4: Inga gripanden än efter upploppet i Stockholmsförorten Husby.

JOHANNES: Ja, så har det låtit i nyhetsrapporteringen vid flera uppmärksammade brottshändelser i socialt utsatta områden. Men hur kan man förebygga lokal brottslighet i den här typen av områden. En nyckel är samverkan mellan polis och andra aktörer och att man följer en tydlig arbetsprocess. Hör mer om det och om hur polisen i Göteborg jobbat med förebyggande insatser i vissa stadsdelar. Det här är *Snacka om brott*. En podd från Brå, Brottsförebyggande rådet. De senaste åren har det förekommit flera våldsamma händelser i socialt utsatta områden. Bland annat uppgörelser mellan olika kriminella gäng. Men hur ny är den här problematiken, och hur länge har polisen sett det som ett särskilt problem? Enligt Daniel Vesterhav, enhetschef på Brå, har lokalt förankrat brottslighet alltid funnits men det var i slutet av -90 talet som polisen började betrakta lokala kriminella nätverk som ett stort problem i vissa förorter.

DANIEL: Ett sånt exempel var Norra Botkyrka i Stockholm där man hade problem med ett kriminellt nätverk som var väldigt utåtagerande, både mot befolkningen i Botkyrka men också mot polisen,

närpolisen. Rikspolisstyrelsen ansåg att det här vara ett så pass stort problem att man tillsatte en speciell polisstyrka som började jobba mot det här problemet.

JOHANNES: Daniel Vesterhav poängterar samtidigt att det är stor skillnad mellan olika områden. Det är oftast områden med etniskt och ekonomisk segregation, hög arbetslös, låg utbildningsnivå och höga ohälsotal. Därför krävs det väldigt breda insatser och en noggrann kartläggning i hur problemet ser ut i det specifika området. Så här säger Karin Svanberg, också hon enhetschef på Brå.

KARIN: När man skall jobba brottsförebyggande är det alltid så att man måste utgå ifrån den lokala kontexten. Alltså att man börjar en process med brottsförebyggande genom att börja göra en lokal problembild. Det kan handla om att gå igenom brottsstatistik, händelserapporter, enkätundersökningar, eller göra intervjuer med den egna personalen, eller nyckelpersoner ute i området.

JOHANNES: Enligt den samverkansprocess som Brå använder är kartläggningen bara den första fasen. Karin Svanberg igen.

KARIN: Samverkansprocessen som vi använder i lokalt brottsförebyggande arbete består av en rad steg – kartläggning, orsaksanalys, att välja åtgärder, genomförandet och sedan en uppföljning, det kan beskrivas som ett hjul eller ett kretslopp.

JOHANNES: Ett exempel på det här sättet att jobba är satsningen *Trygg i Angered* i Göteborg, där det i några stadsdelar har förekommit öppen narkotikasäljning och social oro en längre tid. 2013 fick en särskild grupp i uppdrag att kartlägga problemen. Ulf Merlander, polis i region Väst berättar hur de gick tillväga.

ULF: Det gjorde vi genom att vi intervjuade medarbetare. Vi sammanställde underrättelserapporter om stadsdelen och vi tittade på brottsstatistik. Samtidigt gjorde stadsdelen samma sak, intervjuade sina medarbetare och sammanställde olika fakta. Tidigare har vi missat att fråga medborgarna, så vi gjorde då

medborgardialoger i olika former och trygghetsundersökning för att få lägesbilden ifrån de boende i områden. Så nu har vi tre lägesbilder som vi lägger samman; polisens, stadsdelen och medborgarnas.

JOHANNES: Redan i kartläggningsfasen är det viktigt att börja samverka med andra. Bland annat med stadsdelen eller kommunen. Karin Svanberg igen.

KARIN: Under kartläggningsdelen är det viktigt att kommunen eller stadsdelen och polisen inventerar sina förutsättningar när det gäller personal, ekonomi, och organisation, så att man har det klart för sig när man sedan går in i nästa fas.

JOHANNES: När man väl har kartlagt hur problematiken ser ut i den aktuella stadsdelen är nästa steg att analysera vad som orsakar problemen i just det här området. Enligt Karin Svanberg finns det då olika perspektiv att utgå ifrån.

KARIN: Man kan förankra det i en teori, eller kunskaper om brottslighet och dess orsaker – kriminologi helt enkelt. Eller så kan man utgå från annan information som man har fått från kartläggningsfasen från anställda eller medborgarna. Man kan använda olika hjälpmedel eller titta på om det finns orsaker i den fysiska miljön som orsakar brottsligheten, så att säga alstrar brottet i just i den miljön

JOHANNES: Hur gjorde man då i Angereds-projektet? Dels involverade man fler poliser i orsaksanalysen, dels samarbetade man med stadsdelen kring att analysera problem som berörde båda parter. Ulf Merlander berättar.

ULF: Ett konkret exempel på orsaksanalys var en större mopedåkning. Vi kunde se att den var kopplad till narkotikaförsäljningen i området. Man kunde också se att föräldrar hade en stor okunskap om vad som gäller kring mopedåkning, ålder och hjälm och annat. Vi kunde också se att omgivningen behövde ses över, med

skyltning och var det var tillåtet att åka moped. Det var ganska oklart på vissa ställen.

JOHANNES: Efter orsaksanalysen är nästa steg att göra en åtgärdsplan. Enligt Brå är det viktigt att planen är kopplad till en konkretisering av den tidigare framtagna överenskommelsen mellan polis och stadsdelen, där man tydligt anger gemensamma mål och de olika parternas mål så att det också går att följa upp arbetet. Enligt Daniel Vesterhav på Brå, är det optimala är att utgå från vetenskapligt utvärderade åtgärder. Det finns ganska få som vilar på vetenskaplig grund. Man får helt enkelt titta på tidigare åtgärder som haft en bra effekt. Daniel Vesterhav poängterar också att det är viktigt i vilken ordning man gör insatserna.

DANIEL: Ett problem är att man ibland kan vilja göra allt på en gång. Det skall gå fort och man tar fram ett stort åtgärdspaket och så går man *all in*. Men om man skall få bra långsiktiga effekter måste man nog tänka lite mer steg för steg. Det är karaktäristiskt för många socialt utsatta områden att förtroendet för rättsväsendet är ganska lågt. Det kan vara svårt att utreda den dolda brottsligheten, till exempel våld inom hemmet och ekonomisk brottslighet. Det kan vara bra att börja med de åtgärder som skjuter in sig på den synliga brottsligheten, problemen som invånarna upplever vara ett stort problem, för att sedan bygga upp ett större förtroende för rättsväsendet, en bättre dialog mellan invånarna och kommun och polis och sedan jobba mot andra åtgärder.

JOHANNES: Vad valde man då att göra i Angered då det gällde problemen med narkotikaförsäljningen? Ulf Merlander ger några exempel.

ULF: I Angered valde vi att göra på det här viset. Stadsdelen stod för information till alla föräldrar som hade barn i årskurs nio. Polisen stod för de operativa åtgärderna. Sedan följde stadsdelen upp med vård och stöd till dem som vi upptäckte vid de olika insatserna mot problemet med öppen narkotikaförsäljning.

JOHANNES: Återigen är samverkan är en nyckel i det förebyggande arbetet, en annan nyckel är långsiktighet, att inte flytta resurserna någon annanstans så fort när de synliga problemen minskat i områden, men det är oftast långsiktigheten som brister menar Daniel Vesterhav.

DANIEL: Jag skulle vilja säga att framgångsreceptet för att jobba mot socialt utsatta områden är just långsiktighet. Att det är helt rätt att gå in och börja med den synliga brottsligheten, de problem som invånarna upplever, men att inte nöja sig med det och flytta till ett annat område när det har lugnat ner sig. Utan då utnyttja det förtroende man har byggt upp med medborgarna för att kunna jobba mot de strukturer som inte syns, som också är väldigt viktiga för att inte det här området skall börja gå tillbaka. Jag vet att polisen tycker man tar i om man pratar tre-fyra år, men man kan nästan prata om tio-femton års perspektiv för att vända ett sånt här område.

JOHANNES: Efter grundjobbet med kartläggning och orsaksanalys och att välja åtgärder är det dags att genomföra åtgärderna. En nyckel i den fasen stavas kommunikation, både internt och externt. Det menar både Karin Svanberg och Ulf Merlander.

KARIN: En sak som jag tror är viktigt i just de socialt utsatta områdena är att kommunicera sitt arbete utåt hela tiden i en medborgardialog. Att det finns en medvetenhet bland befolkningen varför man gör saker och i den ordning man gör det. Det kanske är extra utmanande i dom här områdena att vara kommunikativ, men jag tror att det är värt vartenda öre i insats.

ULF: I Angered valde vi att göra en kommunikationsplan redan i inledningsskedet med hjälp av våra kommunikatörer både från staden och polisen. Ett exempel på hur vi har kommunicerat med medborgarna – det är i en medborgardialog i Angered centrum. Då hade vi hade tryckt upp bilder på alla stadsdelar och så stod vi

tillsammans med stadsdelen i Angered centrum och så fick folk komma förbi och sätta en röd plupp där man kände sig otrygg och förklara varför, och en grön plupp på kartan där man känner sig trygg och förklara varför.

JOHANNES: Givetvis kan man inte räkna med framgång direkt, och längs vägen kan man råka ut för bakslag och inse att man behöver ändra taktik eller åtgärder. Det har Ulf Merlander erfarenhet av när det uppstod social oro i en stadsdel.

ULF: Vi började med att skicka dit poliser i kravallutrustning, och det blev en katt-och-råtta lek mellan polis och ungdomar. När det inte bet så försökte vi spana och lagföra ungdomarna. Det fungera inte heller så bra. Då fick vi byta taktik igen. Då gjorde vi så att vi försökte identifiera ungdomarna dagtid då de inte var maskerade, sedan höll vi orosamtal tillsammans med barnen och deras föräldrar. Det visade sig vara mer effektivt. Vi fick lugn mycket snabbare i stadsdelen. Sedan följde stadsdelen på med egna aktiviteter och försökte hitta aktiviteter för ungdomarna på fritiden. Vi involverade bostadsbolag som hjälpte till med lokaler osv.

JOHANNES: För att se om man både gjort det man planerat och om det har gett effekt behöver man förstås följa upp de brottsförebyggande åtgärderna. Här brister det ofta när det gäller att utvärdera resultaten, menar Karin Svanberg.

KARIN: Man kan göra på olika sätt. Man kan dels gå igenom och kolla om det man sagt att man ska göra har blivit gjort, en slags produktionsuppföljning. Eller så kan man titta på om man har gjort de steg i processen som man skall göra, och om man har gjort det bra eller inte. Men det absolut viktigaste och det som nästan aldrig blir gjort det är ju en effektutvärdering av den insats som man har gjort. Alltså, har den här åtgärden haft effekter på den brottslighet som vi önskade att den skulle ha effekt på.

JOHANNES: Karin Svanberg påpekar också att det går att få hjälp med utvärderingsfasen, från universitet och högskolor eller Brå. Det går även att söka medel från Brå för att utvärdera sina brottsförebyggande insatser. Det man har tagit fasta på i projektet i Göteborg, enligt Ulf Merlander.

ULF: Då det gäller projektet *Trygg i Angered* så har vi haft en tidsplan på fem år. Vi håller på och följer upp vissa effekter men vi är inte framme ännu där, utan vi hoppas att vi får hjälp av forskningen och Brå bland annat med uppföljningen framöver.

JOHANNES: Vilka är då de vanligaste misstagen när det gäller brottsförebyggande arbete i socialt utsatta områden?

KARIN: I de utvärderingar vi har gjort i lokalt brottsförebyggande arbete – och när man följer den här samverkansprocessen – har vi sett att det finns en ganska tydlig tendens att hoppa från kartläggning direkt in i genomförandefasen utan att göra en ordentlig analys av problembilden. Det är viktigt att göra den analysen för det är då man hittar de lokala lösningarna på de lokala problemen.

JOHANNES: Även om man följer de fem faserna till punkt och pricka är arbetet givetvis inte färdigt. Som Karin Svanberg tidigare beskrev samverkansprocessen är den snarare ett hjul eller ett kretslopp som inte blir färdigt, och där flera faser kan vara aktuella samtidigt. Så här beskriver Ulf Merlander hur hjulet såg ut i *Trygg i Angered* projektet.

ULF: Arbetsprocessen för oss att ta fram en lokal problembild, det tog sex-åtta månader ungefär. Vi har också kunnat använda hjulet här i det akuta läget. Vi hade social oro här, som jag nämnde tidigare, i en stadsdel då fick vi sätta oss ner tillsammans med staden och bostadsbolagen och titta på vilka problem vi hade och det var stenkastning mot poliser, fönsterkross och bränder. Sedan gick vi vidare – vad är orsaken till dom här problemen, och hur skall vi angripa det. Sedan satte vi upp mål, bestämde vi vilka resurser och

metoder vi skulle använda, sedan gjorde vi insatsåtgärder och sedan gjorde vi en uppföljning. Detta tog cirka trettio minuter och göra med samarbetspartners, att gå igenom hjulet för att komma igång och arbeta mot problemet.

JOHANNES:

Ja, brott och sociala oroligheter i utsatta områden går alltså att förebygga. För att lyckas gäller det att jobba steg för steg, utan genvägar där långsiktighet och samverkan mellan kommun, polis och andra aktörer är några avgörande framgångsfaktorer. Vill du läsa mer? Ladda hem handboken *Samverkan i lokalt brottförebyggandearbete* från Brås hemsida. Den kommer snart i en ny version. Du hörde Daniel Vesterhav och Karin Svanberg, enhetschefer på Brå, Ulf Merlander, polis i region Väst och delaktig i projektet *Trygg i Angered*, och jag heter Johannes Rosenberg. Dela gärna podden i sociala medier. *Snacka om brott* produceras av Copyfabriken. Tills vi hörs igen, ha det så bra.